

**Përmirësimi i cilësisë së auditimit në vendet e Ballkanit Perëndimor
Përmes Bashkëpunimit Rajonal
Sistemi i Sigurimit të Cilësisë**

REPARIS për NVM-të
Vjenë 16-17 maj 2023

**Bordi i Mbikëqyrjes Publike
Përvoja e Shqipërisë**

Inspektimet e Sigurimit të Cilësisë

- BMP është autoriteti i caktuar për të kryer inspektimet e sigurimit të cilësisë
 - Audituesit / Shoqëritë e Auditimit të angazhuara në Auditimet e NIP
 - Audituesit / Shoqëritë audituese të angazhuara në auditime jo-NIP
- Mund të delegojë kontrollet e angazhimeve të auditimit jo me interesi publik tek Organizata Profesionale e Audituesve Ligjorë

Kërkesat për emërimin e Audituesve ligjorë

Neni 41 – Ligji Shqiptar i Auditimit 10091/2009: Janë të detyruar të kryejnë auditimin ligjor të pasqyrave financiare vjetore, përpara publikimit të tyre, nga auditorët ligjorë ose firmat e auditimit:

- a) të gjitha shoqëritë tregtare, pavarësisht nga forma e tyre, që zbatojnë standardet ndërkombëtare të raportimit financiar;
- b) të gjitha shoqëritë aksionare, të cilat aplikojnë për raportimin financiar standardet kombëtare të kontabilitetit;
- c) shoqëritë me përgjegjësi të kufizuar, të cilat aplikojnë për raportimin financiar standardet kombëtare të kontabilitetit, kur **për dy vite radhazi** tejkalojnë dy nga tre treguesit e mëposhtëm:
 - (i) totali **i aktiveve** në fund të periudhës kontabël përkatëse është ose i kalon **50 milionë lekë (approx. 430000 euro)**);
 - (ii) të **ardhurat nga aktiviteti** (xhiroja) në atë periudhë kontabël arrijnë ose e kalojnë shumën **100 milionë lekë (approx. 860000 euro)** ;
 - (iii) ka mesatarisht **30 punonjës** gjatë periudhës kontabël.

Njesite ekonomike me interes publik (NjNIP)

Neni 2(23) – Ligji Shqiptar i Auditimit 10091/2009:

“Njesite ekonomike me interes publik” janë:

- a) të gjitha subjektet, letrat me vlerë të transferueshme të të cilave janë të pranuar për tregtim në një treg të rregulluar;
- b) bankat dhe institucionet jobanka të mbikëqyrura nga Banka e Shqipërisë;
- c) Shoqëritë e sigurimit dhe risigurimit, shoqëritë që administrojnë fondet e investimeve dhe fondet e pensioneve, si dhe fondet e investimeve dhe fondet e pensioneve;
- d) Shoqëri të tjera shtetërore ose private, të rëndësishme për interesin publik, për shkak të natyrës së veprimtarisë, madhësisë së biznesit ose numrit të punonjësve, sipas kriterëve të përcaktuara me vendim të Këshillit të Ministrave.

Njesite ekonomike me interes publik (NjNIP) - subjekte të përcaktuara

VKM nr.17 – 16.01.2019 NIP klasifikohen ato subjekte publike ose private që plotësojnë njëkohësisht kushtet e nenit 41 të ligjit të auditimit (duhet të caktojë një auditor ligjor) dhe një nga këto:

- ✓ Klasifikimi për shkak të natyrës së njësisë ekonomike;**
- ✓ Klasifikimi për shkak të madhësisë së subjektit (kompani të mëdha dhe të mesme);**
- ✓ Klasifikimi për shkak të numrit të punonjësve të tyre.**

Kërkesat e Sistemeve të Sigurimit të Cilësisë

(a) Sigurimi i cilësisë i cili organizohet brenda shoqërisë së auditimit

Duhet të jetë në përputhje me standardet e sigurimit të cilësisë në fuqi gjatë auditimit të angazhimit (Rregullorja 7/2018, Neni 3/1)

Auditori ligjor ose firma e auditimit i nënshtrohet një sistemi të sigurimit të cilësisë që synon të sigurojë cilësinë e punës së auditimit.

Sistemi i kontrollit të brendshëm të cilësisë është i detyrueshëm për të gjitha firmat e auditimit / auditorët ligjorë (Rregullorja 7/2018, neni 3/3)

Individët përgjegjës për rishikimet e sigurimit të cilësisë brenda firmave të auditimit duhet të jenë auditorë ligjorë.

Kërkesat e Sistemeve të Sigurimit të Cilësisë

(b) Sigurimi i cilësisë i organizuar nga Bordi i Mbikëqyrjes Publike

Bordi i Mbikëqyrjes Publike mund të delegojë Kontrollin e sigurimit të cilësisë së auditimeve jo-NIP tek organizata profesionale
(Angazhime / firma auditimi jo-NIP, Kapacitete adekuate, kritere të konfliktit të interesit)

Bordi Mbikëqyrës Publik miraton metodologjinë e sigurimit të cilësisë
Rregullorja nr.7, 02.10.2018 "Procedurat dhe metodologjia e kontrollit të cilësisë së auditimit ligjor", e ndryshuar ;

Audituesit ligjorë dhe shoqerite e auditimit që kryejnë auditime ligjore të NIP dhe të angazhimeve jo-NIP janë subjekt i inspektimeve të sigurimit të cilësisë nga BMP

Inspektimet e Sigurimit te Cilesise

Sigurimi i cilësisë i organizuar nga Bordi i Mbikëqyrjes Publike

Përzgjedhja e Inspektoreve për sigurimin e cilësisë bëhet në përputhje me një procedurë objektive të krijuar për të siguruar që nuk ka konflikt interesi midis Inspektoreve dhe audituesit ligjor ose firmës së auditimit në shqyrtim.

Kontrolli sigurimit të cilësisë, realizohet duke kontrolluar dosjet e përzgjedhura të auditimit dhe përfshin një vlerësim mbi nivelin e pajtueshmërisë me standardet e auditimit në fuqi; kërkesat e etikës dhe pavarësisë; një vlerësim të cilësisë dhe sasisë së burimeve të shpenzuara; tarifat e auditimit të ngarkuara dhe vlerësimi i sistemit të kontrollit të brendshëm të cilësisë së firmës së auditimit

Kontrolli i sigurimit të cilësisë do të jetë objekt i një raporti të përgatitur nga rishikuesi, i cili do të përmbajë konkluzionet kryesore të rishikimit të sigurimit të cilësisë.

Inspektimet e Sigurimit të Cilësisë

Kontrolli i sigurimit të cilësisë është bërë në bazë të një analize të rrezikut

Të paktën çdo tre vjet për audituesit ligjorë dhe Shoqerite e auditimit që kryejnë angazhime të auditimit të NIP

Të paktën çdo gjashtë vjet për audituesit ligjorë dhe Shoqerite e auditimit që kryejnë angazhime auditimi jo-NIP

Audituesit ligjorë që kanë më pak se 5 vjet përvojë, çdo dy vjet, derisa të arrihet niveli i kërkuar i përvojës

Raportimi i Kontrollit të sigurimit të cilësisë

Kur delegohet inspektimi i sigurimit të cilësisë, organi profesional i raporton Bordit të Mbikëqyrjes Publike çdo vit rezultatet e rishikimeve të sigurimit të cilësisë të angazhimeve të auditimit jo-NIP

Rezultatet e përgjithshme të kontrolleve të sigurimit të cilësisë publikohen çdo vit nga Bordi i Mbikëqyrjes Publike.

Rekomandimet e dhëna deri në fund të procesit të kontrollit të sigurimit të cilësisë duhet të zbatohen nga audituesi ligjor ose shoqëria e auditimit brenda një periudhe të arsyeshme.

Metodologjia

- Manuali për mbikëqyrjen e sigurimit të cilësisë dhe Rregullorja Nr.7, datë 02.10.2018 “Procedurat dhe metodologjia e kontrollit të cilësisë së auditimit ligjor”, i ndryshuar.
- Llojet e inspektimit të sigurimit të cilësisë
 - Kontroll i plote i cilësisë
 - Kontroll i kufizuar (tematik) i cilësisë
- Cikli i inspektimeve
 - Inspektimi i sigurimit të cilësisë për audituesit/shoqerite e auditimit për auditimin e NIP-ve bazohet në një inspektim të ciklit 3-vjeçar
 - Inspektimi i sigurimit të cilësisë për audituesit/shoqerite e auditimit për auditimin e jo NIP parashikohet të kryhet në një inspektim të ciklit 6-vjeçar
 - Për auditorët me më pak se 5 vjet përvojë në praktikë, inspektimi i sigurimit të cilësisë do të kryhet çdo dy vjet

Metodologjia (vazhdim)

- Përcaktimi i fushës së inspektimit
 - Inspektimi i sistemit të kontrollit të brendshëm të cilësisë
 - Inspektimi i cilësisë të angazhimit të auditimit të përzgjedhur
- Analiza e rrezikut bazohet në dy elementë kryesorë:
 - Faktorët e rrezikut të angazhimeve të auditimit NIP/jo NIP
 - Faktorët e rrezikut për Firmat / Audituesit

Matrica e rrezikut të angazhimeve të auditimit NIP/jo NIP

Risk Analysis						
Risk Factors			Risk Assessment			Ref
PIE audit engagements	Industry	Banking	Low	Medium	High	
		Financial institutions non banks licensed by BoA				
		Financial Companies licensed by FSA				
		Production company				
		Commercial Company				
		Service Company				
		Other				
	PIE Structure	Listed (Yes /No)	Low	Medium	High	
		Foreign Branch				
		Market share				
Legal form (SHPK, SHA)						
Ownership (Principal owner)						
Opinion Type	Unqualified	Low	Medium	High		
	Qualified					
	Adverse Opinion					
	Disclaimer of Opinion					
Audit Issues		Low	Medium	High		
		Low	Medium	High		
Financial Reporting Issues		Low	Medium	High		
		Low	Medium	High		
Compliance issues		Low	Medium	High		
Other risk factors		Low	Medium	High		

Matrica e Rrezikut të Audituesve ligjore / shoqerive te auditimit

Risk Analysis						
Risk Factors		Risk Assessment			Ref	
Audit Firms/Auditors	Structure	Part of Network	Low	Medium	High	
		Audit partners number				
		Engagement staff member number				
		PIE audit engagement number				
		PIE audit hours				
		PIE audit fee engagements				
		Non Pie audit engagement number				
		Non PIE audit hours				
		Non PIE audit fee engagements				
	Internal Quality Control System	No deficiencies	Low	Medium	High	
Deficiencies evidenced						
Compliance with general standards <ol style="list-style-type: none"> 1. Leadership responsibility for quality 2. Ethics 3. Acceptance/Continuance of audit engagements 4. Monitoring 5. Audit Engagement performance 6. Human Resources 						

Inspektimi në terren

Procesi i inspektimit kryhet në 3 faza kryesore:

- Faza e parë - Planifikimi dhe përgatitja për inspektim
 - Përzgjedhja e firmave të auditimit
 - Përzgjedhja e Angazhimeve të Auditimit
 - Njoftim i inspektimit dhe takimi me shoqerine e auditimit
 - Promovimi i një mjedisi bashkëpunues
 - Fushëveprimi dhe përmbajtja e Programit të Sigurimit të Cilësisë
 - Mbledhja e informacionit paraprak

Inspektimi në terren

□ Faza e dytë – Inspektimi në terren

- Takimi hapës me partnerin menaxhues të firmës/zyrës dhe menaxherin e lartë.
- Një diskutim i detajuar mbi funksionimin e strukturës dhe programit të monitorimit të kontrollit të brendshëm të cilësisë së firmës.
- Diskutimi dhe rishikimi i standardeve të përgjithshme, auditimit dhe etikës, duke përfshirë pavarësinë, për të vlerësuar nivelin e përputhshmërisë me kërkesat e aplikueshme.
- Hyrje në metodologjinë e auditimit të firmës, duke përfshirë manualet dhe mjetet softuerike (ku përdoren) dhe se si qasja zbatohet praktikisht në një angazhim auditimi.
- Rishikimi i angazhimeve të auditimit të NIP të përzgjedhura më parë, duke përfshirë vlerësimin e cilësisë dhe sasisë së burimeve të shpenzuara dhe konsistencës së tarifave të auditimit të ngarkuara.
- Takime dhe intervista me një sërë personeli të firmës, kryesisht ata të përfshirë në kryerjen e angazhimeve të përzgjedhura për shqyrtim.
- Takimi përmbyllës, me diskutim paraprak të gjetjeve

Inspektimi në terren

□ Faza e tretë - Raportimi

- Faza e parë e raportimit konsiston në përgatitjen e draft raportit, i cili i dërgohet firmës së auditimit për komente/vëzhgime.
- Faza e dytë e raportit trajton komentet e firmave të auditimit përmes diskutimeve të gjata dhe konstruktive ndërmjet firmave të auditimit dhe inspektorëve të BMP për të siguruar një proces transparent dhe të paanshëm.
- Procesi i inspektimit finalizohet me dorëzimin e raportit përfundimtar dhe planit të veprimit si pjesë përbërëse e këtij raporti.

Gjetjet – Sistemi i kontrollit të brendshëm të cilësisë

□ Rishikimi i sistemit të kontrollit të brendshëm të cilësisë në nivel të firmës së auditimit

- Manualët e kontrollit të brendshëm të sigurimit të cilësisë në firmat e auditimit të profesionistëve të vetëm nuk janë të detajuara në:
- politikat ose procedurat e hartuara për të siguruar arritjen e objektivave që lidhen me sistemin e kontrollit të cilësisë
- Firmat e vogla të auditimit/praktikantët e vetëm nuk zbatojnë një program monitorimi të sistemit të kontrollit të brendshëm të cilësisë.
- Mangësi në përmbushjen e rekomandimeve nga monitorimi i rrjetit, si p.sh.
 - i) rishikimi nga partneri i angazhimit përpara nxjerrjes së raportit;*
 - ii) kryerjen në baza ciklike të rishikimit të brendshëm të kontrollit të cilësisë;*
 - iii) Mungesa e formalizimit ose zbatimit të procedurave të monitorimit për rishikimin e cilësisë (rishikim i ftohtë) i angazhimeve*

Gjetjet – Sistemi i kontrollit të brendshëm të cilësisë

□ Rishikimi i sistemit të kontrollit të brendshëm të cilësisë në nivel të firmës së auditimit

- *Mbledhja, arkivimi dhe nënshkrimi i dosjes së fejesës*
 - Sistemi i arkivimit në firmat e auditimit praktikant të vetëm nuk ofron siguri për plotësinë e dosjes së angazhimit dhe arritjen e të njëjtave përfundime si ekipi i auditimit nëse dosja e angazhimit do t'i nënshtrohej shqyrtimit nga një palë e tretë e autorizuar.
 - Firmat e auditimit praktikant të vetëm nuk kanë një sistem adekuat të dosjeve që siguron pajtueshmërinë me ISQC 1 dhe praktikat më të mira të paraqitjes.
- *Struktura e burimeve njerëzore*
 - Mungesa e rolit të auditorit/mbikëqyrësit me përvojë;
 - Pranimi/vazhdimi i angazhimeve të auditimit, për subjektet ekonomike me aktivitete kompleks, nga shoqëri auditimi me strukturë të pamjaftueshme të burimeve njerëzore.
- *Gjetjet e mospërputhshmërisë me kuadrin ligjor dhe rregullator*
 - Mangësi në hartimin dhe publikimin e raportit të transparencës
 - Mos njoftimi i autoritetit mbikëqyrës dhe organizatës profesionale brenda afateve të përcaktuara në rastet e ndërprerjes së angazhimit të auditimit.

Gjetjet – Sistemi i kontrollit të brendshëm të cilësisë

- Monitorimi i sistemit të kontrollit të cilësisë zbatohet në nivel rajonal dhe jo në nivel individual të firmës anëtare.
- Mungesa e formalizimit apo zbatimit të procedurave të monitorimit për rishikimet e ftohta të angazhimeve.
- Evidenca në dosjen e angazhimit tregon se procesi i shqyrtimit të programit të auditimit, dokumenteve të punës dhe dëshmime të auditimit, partnerit të angazhimit dhe partnerit rishikues është kryer në datën e lëshimit të raportit. Kjo metodë nuk ofron siguri se procesi i rishikimit ndodh gjatë procesit të auditimit.

Gjetjet – Angazhimet e auditimit 1

❑ Parakushtet për pranimin / vazhdimin e angazhimit të klientit / auditimit

Pavarësia

- Përdorni deklaratë të përbashkëta të pavarësisë nga ekipi i angazhimit në vend të deklaratave individuale të pavarësisë.
- Mungesa e deklaratës së pavarësisë nga ekspertët e angazhuar në ekipin e angazhimit.
- Në dy raste ka munguar pavarësia e njërit prej anëtarëve të grupit të auditimit edhe pse deklaratë e pavarësisë është nënshkruar në dosjen e auditimit.
- Testimi i pavarësisë së rrjetit nuk u krye dhe nuk u dokumentua në pranimin e klientit;
- Pranimi i angazhimit në kundërshtim me kërkesat përkatëse Etike dhe në kundërshtim me Ligjin e Auditimit 10091/2009.

Pranimi/vazhdimi i angazhimit

- Mangësi në formën e pranimit / angazhimit të vazhdueshëm të auditimit në lidhje me dokumentacionin e kërkimeve dhe njohjes së klientëve dhe kërkimeve për kontroll mbi konfliktin e interesit dhe pavarësinë e klientit dhe koha e papërshtatshme e kryerjes së procedurave të tilla.
- Letra e angazhimit kishte gabime dhe mangësi në përmbajtje.

Gjetjet – Angazhimet e auditimit 2

□ Vlerësimi i rrezikut dhe përgjigja ndaj rrezikut të vlerësuar

- Përcaktimi i nivelit të rrezikut të angazhimit pa një konkluzion të mjaftueshëm të dokumentuar të arsyetuar
- Përzgjedhja e kriterëve cilësorë duke bërë klasifikimin joadekuat të një entiteti (madhësia dhe kompleksiteti), gjë që ndikoi më tej në hartimin e strategjisë së përgjithshme të auditimit.
- Është konstatuar dokumentacion jo i plotë në lidhje me kërkimet e menaxhmentit për çështje të ndryshme si zbatimi i parimit të vazhdimësisë, transaksionet e palëve të lidhura, vetëvlerësimi i sistemit të kontrollit të brendshëm etj. diskutuar).
- Në disa raste ka munguar dokumentacioni për vetëvlerësimin e subjektit në lidhje me sistemin/strukturat e kontrollit të brendshëm lidhur me rrezikun e mashtrimit dhe gabimit. Në raste të tjera u gjet një analizë e pjesshme e faktorëve të rrezikut për shkak të mashtrimit dhe gabimit.

Gjetjet – Angazhimet e auditimit 3

- Lidhja ndërmjet rreziqeve të identifikuara gjatë fazës së vlerësimit të rrezikut, matricës së përgjithshme të rrezikut të identifikuar dhe qasjes së auditimit të ndjekur në përgjigje të këtyre rreziqeve ka munguar.
- Mangësitë në kryerjen e procedurave paraprake të shqyrtimit analitik.
- Mangësitë në dokumentimin ose kryerjen e procedurave të auditimit në verifikimin e pasqyrave të pasqyrave financiare (të tilla si të ardhurat, të pagueshmet, rikuperimi i llogarive të arkëtueshme, investimet, zotimet dhe kontingjentet).
- Procedurat e ngjarjeve të mëvonshme nuk janë adresuar në kohë ose nuk janë përfunduar.

Gjetjet – Angazhimet e auditimit 4

□ *Raportimi*

- Mangësitë në përdorimin e listave të kontrollit për paraqitjen e pasqyrave financiare dhe shënimeve të pasqyrave financiare.
- Në një rast, vërehet se data e lëshimit të opinionit është para nënshkrimit të pasqyrave financiare dhe shënimeve të pasqyrave financiare.
- Mungesa e komunikimit me personat e ngarkuar për qeverisjen në formën e një letre menaxheriale (është hartuar, e pa nënshkruar nga partneri i angazhimit, nuk i është drejtuar bordit të drejtorëve).
- Komunikimi me Komitetin e Auditimit të kompanisë nuk është realizuar.
- Letër përfaqësimi (në disa raste ka munguar data pas publikimit të opinionit).

Sistemi i Sigurimit të Cilësisë - Gjetjet

Viti i inspektimit	2018	2019	2021	2022	
Gjetjet					
Manuali i Sigurimit të Cilësisë – (përshtatje me ligjin dhe rregulloren vendase)	2	4	10	1	
Mungesa/Plotësia e Manualit të Sigurimit të Cilësisë	3	6	9	3	
Aktivizimi i politikave dhe procedurave të Manualit të Sigurimit të Cilësisë / Kërkesat ISQC 1	7	10	10	3	
Metodologjia e Auditimit	2	7	10	4	
Mungesa e Softuerit të Auditimit	3	9	10	6	

Gjetja e numrit

Gjetjet e angazhimeve të auditimit

Gjetjet e Rishikimit të Angazhimit të Auditimit 2018-2022	Gjetjet e Rishikimit të Angazhimit të Auditimit 2018-2022
Testimi i Mjedisit të Kontrollit të Brendshëm	Njohja e të Ardhurave
Transaksionet me Palët e Lidhura (Kontrollet dhe Testimi)	Procedurat e inventarit
Shqetësimi për të shkuar	Mjaftueshmëria e paraqitjes së pasqyrave financiare dhe shënimeve shpjeguese
Procedurat e mashtrimit	Evidenca dhe Dokumentacioni i Auditimit
Plani i auditimit në përgjigje të rreziqeve të identifikuara	Komunikimi me të ngarkuarit me qeverisje (Letër Menaxhmenti dhe Letër Përfaqësimi)
Përdorimi i ekspertëve të jashtëm	Praktikat më të mira (lista kontrolluese e përfundimit dhe lista kontrolluese e zbulimeve)
Vlerësimi i rrezikut për anomali për shkak të mashtrimit ose gabimeve	

Gjetjet e Pajtueshmërisë së Ligjit dhe Rregullores

Gjetjet e Pajtueshmërisë së Ligjit dhe Rregullores 2018 - 2022

Neni 47 - Pavarësia

Neni 46 – Komiteti i Auditimit

Neni 45 – Raporti i Transparencës

Neni 44 – Shkarkimi dhe Tërheqja

Neni 43/1 – Raporti i Auditimit

Neni 37 – Standardet e Auditimit

Neni 38 – Sistemet e Sigurimit të Cilësisë

Gjetjet e Pajtueshmërisë së Ligjit dhe Rregullores 2018 - 2022

Neni 42 - Emërimi i auditorëve ligjorë

Neni 33 – Konflikti i interesit

Neni 34 - Konfidencialiteti dhe sekreti profesional

Neni 35 – Pavarësia dhe objektiviteti

Neni 20 & 21 – Regjistrimi i Firmës së Auditimit

Rregullorja PPP/FT

Mosdhënia e informacionit / manualeve

Procesi i inspektimit – sfidat fillestare

- Mungesa e qasjes në kohë në informacionin e kërkuar, përgjithësisht i papërgatitur paraprakisht nga firmat e auditimit.
- Ngurrimi, mohimi ose aksesit i pjesshëm ndaj politikave/procedurave dhe manualeve të auditimit (veçanërisht nga 6 firmat e mëdha të auditimit).
- Informacioni në lidhje me listën e klientëve të auditimit dhe shërbimet jo audituese të ofruara për ta nuk ishin përgatitur. Informacioni i ofruar lidhej vetëm me klientët e auditimit të NIP dhe shërbimet jo audituese të ofruara për klientët e auditimit të NIP.
- Informacioni në lidhje me, p.sh., numrin e partnerit dhe stafit të auditimit, orët e buxhetuara kundrejt orëve aktuale të shpenzuara, si dhe tarifatat për të gjitha angazhimet, përgjithësisht nuk janë dhënë.
- Rezistencë e fortë për të pranuar mangësitë e evidentuara nga procesi i inspektimit.

JU FALEMINDERIT PER VEMENDJEN

© 2023

This presentation and the data contained therein are copyrighted. All rights are reserved for the Public Oversight Board in Albania. Copying and dissemination of data or commercial use of this presentation is not permitted unless written approval is given. It is prohibited to place this presentation on the website even when it is done free of charge, unless prior approval has been obtained from the Public Oversight Board. Other uses not provided for in this section are permitted only if the source of the information is accurately cited as "Public Oversight Board of Albania".